

juny 1980

SERRA D'OR

LA LLENGUA CATALANA
A LA UNIVERSITAT

Antoni M. Badia i Margarit

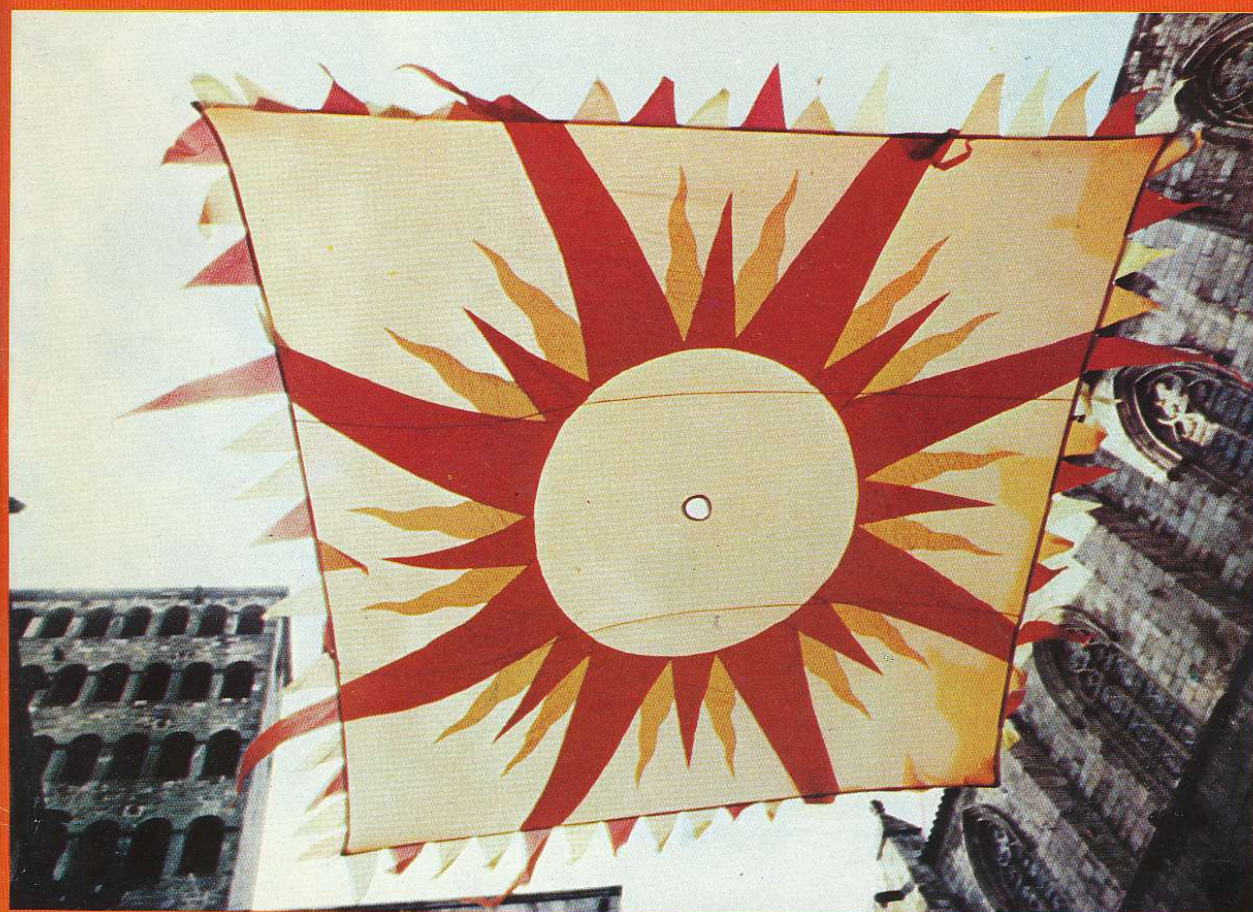
JOAQUIM MOLAS

I L'OFICI DE LA CULTURA

Jordi Coca

JOSEP LLEONART, TÍMID I PROFÈTIC

Josep Palau i Fabre

passar el dia,
empènyer
l'any

l'espia que ve de la impremta

Sempre he estat un lector assidu de novel·les policiaques. L'afecció em ve de molt jove: potser dels dotze o tretze anys. La veritat és que, en aquella època de la meua vida, jo no tenia llibres propis, ni podia comprar-me'n, i havia de valer-me d'allò que em deixaven els amics. Per una sèrie de circumstàncies que ara no explicaré, els papers que aleshores van caure a les meves mans no van ser els clàssics de l'adolescència, Verne, Salgari, els «robinsons», sinó històries de lladres i serenos, angleses o ianquis, de les que publicava l'Editorial Molino. I no hi he perdut el gust, al gènere. Encara hi acudeixo de tant en tant, per desintoxicar-me una mica de les altres lectures, les habituals, que solen ser espessament erudites, o refinadament literàries, en general. És possible que també m'hi indueixi una certa necessitat psicossomàtica: sedentari com sóc, pacífic per temperament i escèptic en matèria de moral, no m'estranyaria gens, alguna cosa en mi deu sentir-se atreta per les aventures de la lluita entre el delictiu i la llei. No ho sé. Aquest és el cas, però.

De tota manera, les meves preferències es limiten, pràcticament, a aquesta temàtica. Les narracions «negres», per exemple, ja no m'agraden tant. L'espectacle de les accions violentes, i violentes *per se*, anècdotes justificades en elles mateixes, no arriben a interessar-me gaire. Com tampoc allò que en diuen ciència-ficció. Les peripècies d'una tecnologia futuroide, amb viatges i guerres interplanetaris, personatges fabulosos, utopies horribles i explicacions aproximativament acadèmiques, em deixen fred. Anacronisme per anacronisme, m'estimo més *Els miserables* o *El tres mosqueters* o *El comte de Monte-Cristo*, i aquests ja els tinc sabuts, tot i que no em faria res de rellegir-los, si en tinguéssiu lleure. Hi ha, així mateix, les novel·les d'espionatge... Bé: això és una altra qüestió. De tard en tard, n'abordo alguna. N'hi ha, cal reconèixer-ho, de ben escrites: vull dir, amb el relat ben escandit, els embolics enginyosos, les sorpreses calculades. De fet, són una combinació de l'espècie «policíaca» i l'espècie «negra», amb alguna innovació de detall, que comporta naturalment el tipus de gent que les protagonitza. És clar que...

Fonamentalment, tota aquesta «subliteratura» sol transportar una càrrega ideològica molt forta. Més encara que l'altra, la literatura *tout court*. I sol ser «de dretes», per dir-ho ràpid. Els gàngsters són gàngsters, i obren fora de la «lleï», i els policies són policies, i representen la «lleï». Quan es tracta d'un detectiu privat, cínic, borrarxó, crapulós, tifa, resulta que, malgrat tot, és igualment un policia. Un maniqueisme clar jau al fons de la maniobra: bons *versus* dolents. Algun autor excepcional, Simenon si voleu, n'atenua els trets, els mitiga: el plantejament no canvia, si bé es mira. Són escasses les novel·les on guanyen els lladres, i més escasses les que presenten els lladres amb un perfil simpàtic. Els fulletonistes romàntics tenien una altra concepció —a estones, almenys— de les figures del drama. Després tot ha canviat. Com ha canviat el cinema. ¿Recordeu els cel·luloides muts, còmics, en els quals l'actuació dels guardies acostumava a ser grotesca i frustrada? Avui hem saltat a la glorificació sistemàtica del *flic*, a l'èpica policial dels telefilms, a *Els àngels de Charlie*. Mal senyal, ¿no? La consigna és que «el crim no compensa»: dissuasòria. Tan dissuasòria o més que les sancions previstes pel Codi Penal. Ací ningú no es mama el dit.

Amb el paperam relatiu als espies, la cosa resulta prou més desvergonyida. Parlo del material que trobem als quioscos pròxims. Són llibres impregnats d'un anticomunisme rabios. Molts d'ells han estat redactats per ex-espies, o per individus adherits, directament o indirecta, a aquesta fauna. Seria lògic que, a l'altra banda, al costat soviètic, les novel·les d'espionatge tinguessin les mateixes característiques. De segur que sí. L'espia, en principi, sembla ser «un traïdor de professió», que fa el seu ofici per cobrar uns honoraris honestos: però no. L'espia és un fanàtic, i l'episodi tendeix a centrar-se en un punt decisiu en la baralla —permanent— entre capitalisme i comunisme. Les rivalitats entre els serveis secrets «occidentals», que sovint animen els esdeveniments, són secundàries. Els espies de les novel·les que podem comprar són, en la intenció dels autors, uns herois que, sense saber-

ho nosaltres, salven cada dia la «civilització cristiana» i la resta, vull dir, el «sistema».

¿Tot això és «literatura dirigida»? Jo no ho negaria. Hi ha tantes maneres de «dirigir» una literatura, i sobretot una subliteratura! I no poso en dubte, per principi, aquell mínim de veracitat que hi hagi en la narració d'un episodi. Per a un lector com jo, rural i desconfiat, la majoria de les novel·les d'espionatge han de semblar-me inverossímils. (¿Es lícit de dir «inverossímil» en català? Tant se val! L'Aramon ho deia en el pròleg a la seva edició del *Curial*...) No és la verossimilitud o la versemblança el que hi pesa més. El món dels espies, que existeix, és un món remot i diàbolicament complex. Per a les potències contraposades —les grans potències— deu ser un instrument tan valuós com els laboratoris on s'inventen noves màquines de guerra: en són una dependència, al capdavant. La literatura d'espionatge, popularitzada, hi aporta una ajuda corroborant, Llegir Le Carré, i creure-se'l, és caure en la trampa.

El veïnat queda sotmès implacablement a una manipulació ideològica tan metòdica, tan incisiva, tan pèrfida, que un no acaba de comprendre com, en alguns llocs i en algunes eleccions, puguen guanyar les «esquerres». I quan guanyen les «esquerres», la pregunta immediata és si són de veres «esquerres» o què. Sense anar-hi més lluny, ací, entre nosaltres, ¿qui no és de «dretes»? Comencen a ser-ho molts dels qui es proclamen d'«extrema esquerra»: el fet que ells no s'adonin que ho són no importa. Les «esquerres» parlamentàries, escandalosament suaus, vaselina pura, enganyen la clientela. O no. La clientela de l'esquerra, quan sap llegir i té la vel·litat de llegir, no s'encara amb els textos doctrinals solemnes, difícils de deglutir, sinó amb la producció industrial de la tipografia, que troba a la cantonada. Una investigació sociològica de les publicacions periòdiques barcelonines —en castella, naturalment— faria veure com, descaradament o sota dissimulacions evidents, totes són vehicles d'una ideologia «dretista». Fins i tot les més aparentment antigovernamentals, com ho són les novel·les d'espies de Le Carré. — JOAN FUSTER.